

Tàpies
als 30

Exposició
3.10.2020–6.6.2021

FUNDACIÓ ANTONI TÀPIES

Aquesta exposició s'emmarca en la celebració del 30è aniversari de la Fundació Antoni Tàpies. Se centra en el període 1953-1963, en què Tàpies està a la trentena. Són, per tres raons, uns anys decisius de l'evolució de l'obra de l'artista i de la seva recepció. La primera, perquè a partir del 1954 adoptarà un llenguatge propi amb què assolirà la maduresa artística. La segona, perquè aconseguirà el ressò internacional i el reconeixement en forma de premis i de presència a certàmens i exposicions, a Europa i als Estats Units. I la tercera, perquè no es deixarà instrumentalitzar pel règim franquista, que pretenia valer-se de l'art modern per blanquejar-se als ulls de la comunitat internacional.

Meditació epicúria, 1953. Col·lecció particular, Barcelona

I.

L'any 1953 Tàpies ha deixat enrere l'estil de caire *surrealitzant* i el treball de línia social dels anys precedents: experimenta amb colors purs i contrastos entre tons, amb formes i línies elementals i, en un aspecte especialment rellevant per a l'evolució de la seva obra, amb textures. Tàpies col·loca sobre la superfície de la pintura l'empremta de tarlatanes, de teixits, de cartons; fa taques amb dissolvents o amb materials que no es poden mesclar com ara l'oli amb el guaix o amb l'acrílic; rasca els vernissos, sobreposa formes per transparència, fa els primers gruixos i les primeres terres. Inlluït per la capacitat d'evocació de la música, Tàpies intenta que la seva pintura també suggereixi emocions i estats d'ànim.

Aquestes investigacions el conduïxen, el 1954, a una accentuació de la qualitat matèrica de les pintures. Tàpies fa servir tota mena d'elements –com ara sorra, terres de colors, blanc d'Espanya, pols de marbre, pèls, fils, trossos de drap, paper– i les textures es fan més evidents. La tria del color tendeix al predomini dels terrosos i de la gamma del gris. Les seves obres adopten l'aspecte de mur característic del seu art de maduresa.

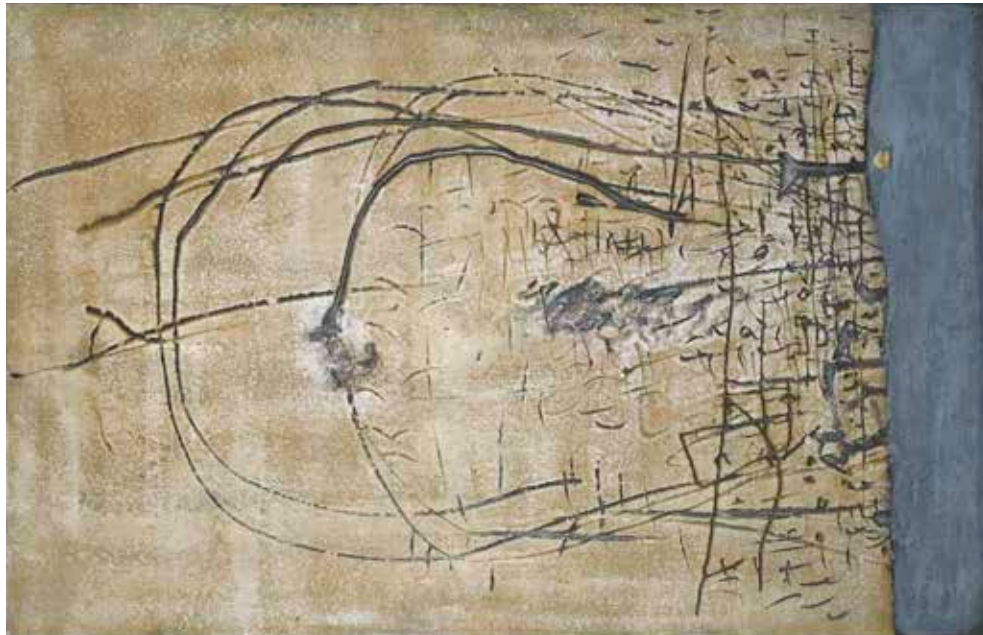
La sensibilitat pels materials s'emmarca en una atenció generalitzada per la matèria que, després de la Segona Guerra Mundial, afecta els artistes d'ambdues bandes de l'Atlàntic.

Les descobertes científiques i tècniques com ara els microscopis, els grans telescopis, l'estroboscopi i fins i tot els avions, ofereixen una nova visió de la natura i del cosmos que contribueixen a impulsar l'art d'aquest període; Tàpies no és aliè a aquestes influències.

L'experimentació amb els materials li permet evocar la realitat no des d'un naturalisme que depèn de l'habilitat representativa de l'artista, sinó des de la força suggeridora de la matèria mateixa, ja sigui només gràcies a les textures, ja sigui amb les siluetes o les altres formes que fa aparèixer en la pintura.

Les imatges que sorgeixen en la seva obra prendran més força iconogràfica a partir del 1965 –quan començarà a titular algunes obres amb la fórmula “matèria en forma de”:
Matèria en forma de peu, *Matèria en forma d'aixella*, etc.–, però ja són una constant en el període 1954/1955-1965. Al llarg d'aquests anys el seu llenguatge artístic es va estenent i desenvolupant. A partir del 1958 els formats de les pintures es van fent més grans. Hi ha un predomini dels materials pobres, com ara el cartó, la matèria grisa –anònima–, la capsa, els residus, per donar valor als petits gestos de cada dia i per evocar el desgast que provoca el pas del temps. Tàpies estableix paral·lelismes entre la seva obra i la música electrònica, i, sobretot, la música concreta.

Pintura grisa, 1956. Col·lecció particular, Barcelona

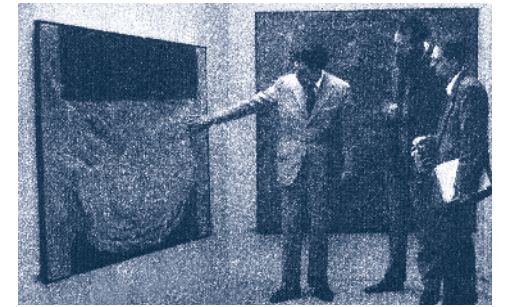

II.

El 1953 és un any rellevant perquè marca l'envol de la carrera de Tàpies en entrar dins del circuit internacional posterior a la Segona Guerra Mundial. Aquest mateix any rep un premi a la *II Bienal de São Paulo* i, sobretot, fa les dues primeres exposicions als Estats Units: a la Marshall Field & Company de Chicago i a la Martha Jackson Gallery de Nova York (Martha Jackson, a més, s'ofereix a representar-lo als Estats Units). Les obres que hi mostra són del 1948 al 1951, i no reflecteixen, per tant, el gir que s'està produint en la seva obra més recent. Tot i el poc ressò de les exposicions, el viatge que fa a Nova York li permet conèixer in situ l'expressionisme abstracte nord-americà i veure obres d'artistes com ara Tobey, Pollock, Kline, De Kooning i Motherwell.

Dos anys més tard exposa per primera vegada les pintures matèriques, que causen un gran impacte. Primer a París, en el marc de l'exposició col·lectiva *Phases de l'art contemporain*, organitzada pel poeta i crític d'art Édouard Jaguer a la Galerie Raymond Creuze. I després a Barcelona, a la *III Bienal Hispanoamericana de Arte*, on obté el premi de la República de Colòmbia. A París coneix el crític d'art francès Michel Tapié, exponent teòric de l'informalisme i personatge molt influent en els cercles artístics parisencs d'aquells anys. Tapié s'interessa per la seva obra i el convida a formar part de la Galerie Stadler, que està a punt d'obrir a París.

És en aquesta galeria que Tàpies fa la primera exposició individual a la capital francesa, el gener del 1956, on mostra exclusivament pintures matèriques: és un èxit de públic i de crítica. París és encara, però ja per poc temps, la capital de l'avantguarda. Tàpies signa un contracte amb Rodolph Stadler que li ofereix continuïtat i una certa regularitat econòmica. Martha Jackson, en canvi, és reticent amb el nou llenguatge de Tàpies i, tot i que li fa una exposició el 1957, no serà fins al 1959 que l'acceptarà de ple. Aquest canvi d'opinió es produeix gràcies als èxits obtinguts el 1958. D'una banda, rep el primer

Antoni Tàpies mostra a Emilio Vedova una de les seves obres a la *Biennale di Venezia*, Venècia, 1958

premi del Carnegie Institute de Pittsburgh amb un jurat de luxe: Marcel Duchamp, Lionello Venturi, Raoul Ubac i els nord-americans James Johnson Sweeney, Mary Callery i el conegut actor de sèrie B i important col·leccionista d'art contemporani Vincent Price. De l'altra, presenta quinze obres al Pavelló espanyol de la *XXIX Biennale di Venezia*, on obté el premi de la UNESCO i el David Bright Foundation Award.

A partir d'aquí les seves obres viatgen cada vegada més per Europa i els Estats Units: participa en la *II Documenta* de Kassel (que en l'edició del 1959 celebra l'art abstracte) i en l'exposició inaugural del nou edifici del Guggenheim Museum de Nova York, i fa exposicions individuals a París, Milà, Estocolm, Eindhoven, Essen, Munic, Washington DC, Buenos Aires... El 1962 tenen lloc les primeres exposicions retrospectives de la seva obra a Alemanya, als Estats Units i a Suïssa: a la Kestner-Gesellschaft de Hannover, a càrrec de Werner Schmalenbach, una exposició que posteriorment itinerarà a la Kunsthau de Zuric, i al Guggenheim Museum de Nova York, a càrrec de Thomas Messer. El 1963, a punt d'arribar a la quarantena, Tàpies té una obra consolidada i un reconeixement internacional establert. S'instal·la a la casa-estudi dissenyada per J. A. Coderch i, finalment, pot complir un somni: tenir un taller de debò, on poder treballar amb més comoditat en les pintures de gran format que ha començat a fer en els darrers anys.

III.

En el context de la Guerra Freda, l'Espanya de Franco esdevé un objectiu interessant per al bloc anticomunista. El 1953 s'estableix un acord militar i econòmic entre Espanya i els Estats Units a canvi de bases militars, que contribueix, juntament amb el concordat signat amb el Vaticà aquest mateix any, a fer que Espanya comenci a sortir de l'aïllament diplomàtic. L'exposició a Barcelona d'art nordamericà recent provinent de les col·leccions del MoMA, en el marc de la *III Bienal Hispanoamericana de Arte* del 1955, és possible gràcies a les relacions bilaterals entre els dos països. Des de les posicions oficials del règim es comença a fer un gir en l'acceptació de l'art modern, en un intent d'homologar Espanya a les democràcies occidentals.

Perseverant en l'intent estratègic d'oferir una imatge de modernitat que doni a entendre que a Espanya les coses estan canviant, el 1958 s'encarrega a Luis González Robles, un professional experimentat tant en l'àmbit artístic com en el polític, el comissariat del pavelló espanyol de la *XXIX Biennale di Venezia*. González Robles té l'encert tàctic de triar els artistes que s'adeqüen millor a les modes internacionals, i els ofereix un espai individual a cada un. L'èxit del pavelló és indiscutible i té molta repercussió. No obstant això, Espanya continua sent una dictadura, i algunes crítiques a la premsa internacional ho fan palès. Així mateix, aquesta situació incomoda artistes com ara Manolo Millares, Antonio Saura o el mateix Tàpies, que decideix no participar més en exposicions organitzades pel règim perquè se sent utilitzat.

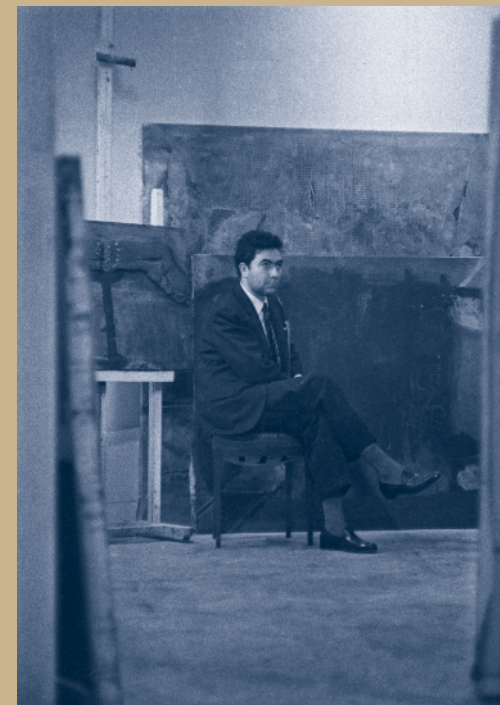
En aquest sentit, el 1959 Tàpies es nega a formar part de la mostra *13 peintres espagnols actuels* organitzada pel govern espanyol al Musée des arts décoratifs de París, i el 1960 a l'exposició *New Spanish Painting and Sculpture* que ha de tenir lloc al MoMA de Nova York. Tanmateix, Tàpies acaba participant en aquesta darrera mostra perquè, en una estratègia per

esquivar les reticències d'alguns artistes a col·laborar en exposicions organitzades pel govern espanyol, la preparació de l'exposició i la tria de les obres va a càrrec del personal del museu.

El 1962, la Tate Gallery de Londres organitza juntament amb el govern espanyol l'exposició *Modern Spanish Painting*. Contra la voluntat de l'artista, que es nega a participar-hi, un col·leccionista de Barcelona presta tres pintures a l'exposició. Tàpies ho denuncia emparant-se en la llei de propietat intel·lectual que dona a l'artista el dret d'exposició pública de la seva obra, i guanya el cas als tribunals el 1963. Tàpies aprofita l'oportunitat per fer unes declaracions antifranquistes i per Catalunya al setmanari anglès *The Observer*.

Composició blau ultramar. N. LXXVIII, 1958
Van Abbemuseum, Eindhoven

Antoni Tàpies a l'estudi del carrer Balmes, Barcelona, 1961.
Fotografia de Josep Maria Roset. © Hereus de Josep Maria Roset, 2020

Patrocinadors institucionals

Col·laboradors

Portada: Antoni Tapies, *Oval blanc*, N.º LI, 1957. Kunstmuseum Krefeld. De les obres: © Comissió Tapies / VEGAF, 2020.